

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького

Кафедра маркетингу

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Методичні рекомендації

щодо вивчення дисципліни для студентів галузі знань 07-«Управління та адміністрування», спеціальності 075 «Маркетинг», рівень вищої освіти - перший (бакалаврський)

Львів – 2020 р.

Методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни **«Державне регулювання економіки»** підготували для студентів факультету економіки та менеджменту, спеціальності **«Маркетинг»** Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Укладач: старший викладач кафедри маркетингу к.е.н. Копитко О.В.,

—

Розглянуто на засіданнях кафедри маркетингу і методичної комісії факультету економіки та менеджменту Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького та рекомендовано до друку (протокол №1 від 26.08._2020р.)

—

1. ВСТУП

Дисципліна «Державне регулювання економіки» є вибірковою навчальною дисципліною навчального плану підготовки бакалаврів галузі знань 07- «Управління та адміністрування», спеціальності 075 «Маркетинг»,

Метою дисципліни є оволодіння студентами теоретичними знаннями з питань методології, методики та організаційних основ державного регулювання економіки та набуття ними практичних вмінь і навичок самостійного науково-аналітичного опрацювання макроекономічних, соціальних і екологічних проблем з позицій суспільних і державних потреб та інтересів.

Завданнями дисципліни є забезпечення студентів знаннями та навичками стосовно:

- сутності, мети і завдань державного регулювання економіки;
- теоретичних і практичних засад формування та реалізації стратегії соціально-економічної політики держави;
- методів і засобів впливу держави на економічний та соціальний розвиток і соціально-економічні процеси;
- сутності, функцій та методики соціально-економічного прогнозування, державного програмування і макроекономічного планування;
- особливостей державного регулювання різних сфер господарської та соціальної діяльності;
- світового досвіду державного регулювання економіки;
- практичного застосування набутих знань під час розробки прогнозів, програм на різних рівнях організаційної структури економіки, розв'язання конкретних економічних і соціальних проблем тощо.

Предметом дисципліни є принципи, методи та засоби державного регулювання економіки.

Під час вивчення дисципліни **студент повинен засвоїти знання:** з теоретичних засад формування стратегії соціально-економічної політики держави; про сутність, форми та методи державного регулювання економіки; про методичні й організаційні основи соціально-економічного прогнозування, макроекономічного планування та державного програмування; про механізми реалізації бюджетної, податкової, грошово-кредитної, структурної, інвестиційної, зовнішньоекономічної, цінової, антиінфляційної, регіональної, соціальної та екологічної політики. Вивчення навчального матеріалу дисципліни сприятиме підвищенню рівня загальноєкономічної підготовки спеціалістів, формуванню в них вмінь та навичок самостійного науково-аналітичного опрацювання проблем з позицій суспільних і державних потреб та інтересів.

Студент повинен вміти здійснювати аналіз економічної ситуації в країні, формулювати стратегічні і тактичні цілі соціально-економічного розвитку, розробляти та обґрунтовувати параметри державних програм економічного і соціального розвитку країни, адекватно застосовувати інструменти державного регулювання у майбутній практичній діяльності.

2. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

1. Вади ринкового саморегулювання. Межа виробничих можливостей. Командна, ринкова та змішана форми організації економіки. Ефективність за Парето. Вади ринкового саморегулювання: неспроможність конкуренції; нездатність економіки забезпечувати людей суспільними товарами; зовнішні ефекти (екстерналії); неповнота ринків; недосконалість інформації; економічна нестабільність.

2. Функції держави в сучасній економіці. Функції держави: політична, соціальна, міжнародна, економічна. Економічні функції держави: емісійна; формування правових засад функціонування економіки; усунення вад ринкового саморегулювання; перерозподіл доходів; забезпечення людей обов'язковими товарами.

3. Сутність державного регулювання економіки. Сутність понять: «державне втручання в економіку», «державне управління», «економічна політика держави», «державна регуляторна політика», «державне регулювання економіки». Об'єкти та суб'єкти економічної політики держави.

4. Методи державного регулювання економіки. Методи прямого та непрямого (опосередкованого) регулювання. Правові, адміністративні, економічні та пропагандистські методи регулювання економіки.

5. Регуляторні органи України, їхні завдання, повноваження, функції. Поняття «регуляторний орган». Роль державних органів України у впровадженні економічної політики: Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, Національного банку, та інших центральних органів державної виконавчої влади України, місцевих державних адміністрацій. Регуляторна діяльність. Основні положення концепції конституційної та адміністративної реформ.

6. Вади державного регулювання економіки, їх врахування у державній економічній політиці. Фактори вад державного регулювання економіки: недосконалість політичного процесу, обмеженість інформації, здатність породжувати екстерналії, обмеженість контролю над державним апаратом. Лобіювання інтересів. Імідж держави. Державна іміджева політика.

Основні поняття та їх визначення

Балансовий метод планово-економічних розрахунків — метод розрахунків, що уможливлює узгодження між потребами та засобами для їх забезпечення.

Гіпотеза (прогностична) — наукове передбачення на рівні загальної теорії.

Державна програма економічного і соціального розвитку України — документ, в якому визначаються цілі та пріоритети економічного і соціального розвитку, засоби та шляхи досягнення їх, формується взаємоузгодження і комплексна система заходів органів законодавчої і виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на ефективне розв'язання проблем економічного і соціального розвитку, досягнення стабільного економічного зростання, а також характеризуються очікувані зміни у стані економіки та соціальної сфери.

Державна цільова програма — документ, в якому міститься визначений за ресурсами, виконавцями та строками здійснення комплекс заходів, спрямованих на досягнення цілей (розв'язання певних соціально-економічних проблем).

Державне прогнозування економічного і соціального розвитку — науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку.

Директивний план — план, що має силу юридичного закону, адресний та обов'язковий для виконання характер. Притаманний командній економіці.

Діагноз — етап прогнозування, на якому досліджується об'єкт з метою виявлення тенденцій його розвитку та вибору методів і моделей прогнозування.

Екстраполяція — метод прогнозування, який базується на припущенні того, що закономірність (тенденція) розвитку об'єкта в минулому буде незмінною протягом певного часу і в майбутньому.

Індикативний план — рекомендаційна система планових заходів, що передбачає створення таких умов функціонування суб'єктів економіки, які б спонукали їх до виконання поставлених завдань. Притаманний змішаній економіці.

Інтуїтивні методи прогнозування — методи, що базуються на використанні інформації, наданої експертами.

Контроль — процес забезпечення досягнення цілей плану (програми), метою якого є сприяння тому, щоб фактичні результати якомога більше відповідали цілям плану (програми).

Концепція — система поглядів на певні явища, а також спосіб розуміння, тлумачення, інтерпретації їх.

Макроекономічне планування — вид діяльності держави щодо визначення стратегічних, тактичних та оперативних цілей планового періоду, а також способів досягнення таких цілей.

Методи ДРЕ — способи впливу держави на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку, некомерційний сектор економіки з метою створення умов для ефективного функціонування їх відповідно до напрямів державної економічної політики.

Методи прогнозування — сукупність прийомів та оцінок, що дають змогу на підставі аналізу ретроспективних даних про розвиток об'єкта зробити достатньо вірогідне судження щодо його майбутнього.

Нормативний метод планово-економічних розрахунків — метод, заснований на використанні прогресивної, науково обґрунтованої системи норм і нормативів.

Пріоритети — найважливіші напрями державної економічної політики.

Прогноз — науково обґрунтоване судження про можливий стан об'єкта в майбутньому, а також про альтернативні шляхи і строки досягнення такого стану.

Проекція — етап прогнозування, на якому за даними діагнозу розробляється прогноз розвитку об'єкта, здійснюється оцінка вірогідності, точності обґрунтованості прогнозу.

Ретроспекція — етап прогнозування, на якому досліджується історія розвитку об'єкта для одержання його систематизованого опису.

Соціально орієнтована ринкова економіка — модель змішаної економіки, стратегічна ціль соціально-економічної політики України.

Стратегія — у менеджменті — детальний, всебічний комплексний план, спрямований на втілення місії держави.

Тактика — цілі і засоби, форми і способи діяльності, які найбільше відповідають конкретним обставинам на даний момент і забезпечують досягнення стратегічних цілей.

Тема 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ

1. Бюджетне регулювання. Державні фінанси. Зведений баланс фінансових ресурсів. Державний бюджет. Бюджетна система. Бюджетний устрій. Бюджетна класифікація. Доходи та видатки державного бюджету. Структура видатків бюджету. Збалансованість державного бюджету. Бюджетні дотації, субвенції. Дефіцит, профіцит, секвестр державного бюджету. Державний борг. Стадії бюджетного процесу. Стратегія і тактика фінансово-бюджетної політики України.

2. Податкове регулювання. Податкова система. Система оподаткування. Система податкових органів. Функції, види та форми оподаткування. Принципи побудови податкової системи. Загальнодержавні податки і збори в Україні. Податковий тягар. Завдання податкової реформи в Україні.

3. Кошториси бюджетних установ. Регулювання діяльності бюджетних установ. Джерела і порядок фінансування діяльності бюджетних установ. Сутність кошторису бюджетної установи. Бюджетні призначення. Зміст етапів по складанню, розгляду, затвердженню та виконанню кошторисів. Бюджетний запит. Лімітна довідка. Одержувач бюджетних коштів.

4. Грошово-кредитне регулювання. Грошово-кредитна політика. Національний банк і банківська система України. Загальні та селективні методи грошово-кредитного регулювання. Грошова емісія. Операції з цінними паперами на відкритому ринку. Управління обов'язковими резервами. Регулювання облікової ставки та банківського процента. Норми обов'язкових резервів. Валютне регулювання. Ревальвація, девальвація національної грошової одиниці. Банківське регулювання і банківський нагляд. Фінансовий моніторинг в сфері запобігання та протидії легалізації доходів. Стратегія і тактика грошово-кредитної політики України.

5. Державне регулювання ринку цінних паперів. Поняття ринку цінних паперів (РЦП). Види цінних паперів. Державні цінні папери. Первинний та вторинний РЦП. Учасники РЦП. Інфраструктура РЦП. Цілі та форми державного регулювання РЦП. Система органів державного регулювання РЦП. Фондова біржа. Депозитарна система. Ринок державних цінних паперів.

Основні поняття та їх визначення

Бюджет — план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, протягом бюджетного періоду.

Бюджетна класифікація — єдине систематизоване згрупування доходів, видатків (у тому числі кредитування за вирахуванням погашення) та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна програма — систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Бюджетна система України — основна ланка фінансової системи. Складається з державного бюджету, та місцевих бюджетів.

Бюджетний процес — регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, виконанням їх і контролем за виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему.

Бюджетний устрій — організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи.

Грошово-кредитна політика — комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на регулювання економічного зростання,

стримування інфляції та забезпечення стабільності грошової одиниці, забезпечення зайнятості населення та вирівнювання платіжного балансу.

Девальвація — дії державних органів, спрямовані на зниження обмінних курсів національної валюти.

Девізна валютна політика — регулювання курсу національної грошової одиниці через купівлю та продаж іноземної валюти на фінансових ринках.

Державне регулювання ринку цінних паперів — здійснення державою комплексу заходів щодо упорядкування, контролю, нагляду за ринком цінних паперів та їх похідних та запобігання зловживанням і порушенням в цій сфері.

Державний борг — загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору.

Державний бюджет України — план утворення і використання фінансових ресурсів для забезпечення функцій, які здійснюються державними органами України.

Державні доходи — грошові відносини з приводу розподілу ВВП; частка ВВП, що використовується державою для здійснення своїх функцій.

Дефіцит бюджету — перевищення видатків над доходами бюджету.

Дисконтна валютна політика — опосередкований засіб валютного регулювання через маніпулювання процентними ставками за кредит з метою регулювання попиту на позичковий капітал.

Дотації — вид асигнувань з Державного бюджету, використовуваний для збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів і покриття касових збитків окремих державних підприємств.

Зведений баланс фінансових ресурсів — баланс, який відображає обсяги фінансових ресурсів держави та напрями використання їх для фінансування задоволення загальнодержавних потреб.

Зведений бюджет України — сукупність усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України.

Казначейські зобов'язання — вид цінних паперів на пред'явника, що розміщуються тільки на добровільних засадах серед населення.

Кошторис — основний документ, який визначає розмір, цільову спрямованість і щоквартальний розподіл коштів, направлених з бюджету на фінансування бюджетних установ.

Легалізація (відмивання) доходів — вчинення дій з метою надання правомірного вигляду володінню, користуванню або розпорядженню доходами, або дій, спрямованих на приховування джерел походження таких доходів.

Ломбардна процентна ставка — процент, що стягується Національним банком України з комерційних банків за надання їм кредитів під заставу цінних паперів.

Міжбюджетні трансферти — кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Об'єкт оподаткування — кількісно вимірний економічний феномен, що підлягає оподаткуванню.

Облігація — цінний папір, що засвідчує внесення її власником грошових коштів і підтверджує зобов'язання відшкодувати йому номінальну вартість цього цінного паперу в передбачений у ньому строк із виплатою фіксованого процента. Державними облігаціями є: облігації внутрішніх державних позик та облігації місцевих державних позик.

Обов'язковий фінансовий моніторинг — сукупність заходів уповноваженого органу з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації.

Платник податку — юридична або фізична особа, на яку згідно із чинним законодавством покладається зобов'язання сплачувати податки.

Податкова база — частка об'єкта оподаткування, на яку нараховується податок.

Податкова система — сукупність податків, зборів, інших обов'язкових платежів до бюджетів і внесків до державних цільових фондів, а також сукупність державних податкових органів та їхня компетенція. Складається з системи оподаткування та системи податкових органів.

Податок — обов'язковий платіж, який стягується до бюджету з юридичних і фізичних осіб.

Політика «дешевих грошей» — політика, спрямована на збільшення грошової пропозиції.

Політика «дорогих грошей» — політика, спрямована на зменшення грошової пропозиції.

Профіцит (надлишок) бюджету — перевищення доходів над видатками бюджету.

Ревальвація — дії державних органів, спрямовані на підвищення обмінних курсів національної валюти.

Ринок цінних паперів — частка фінансового ринку, яка забезпечує можливість мобілізації фінансових коштів та інвестицій, переміщення капіталу в різні галузі економіки з можливо найвищою нормою прибутку, а також виконання посередницької ролі в процесі збирання коштів у їхніх власників та ефективного розміщення цих коштів як у державному, так і у приватному секторах економіки.

Секвестр бюджету — корекція видатків бюджету з причин відхилення між сумою поточних доходів бюджету та сумою видатків затвердженого бюджету.

Ставка податку — частка податкової бази (%), що вилучається у вигляді податку.

Ставка рефінансування — плата за кредити (%), що надаються Національним банком комерційним банкам.

Субвенції — один з видів державної фінансової допомоги центральним або місцевим органам виконавчої влади, що надається на конкретні цілі, а також для санації підприємств, яким загрожує банкрутство.

Субсидії — допомоги, які виплачуються з державного бюджету з метою підтримки населення, а також певних видів підприємницької діяльності, сфер і галузей національної економіки.

Фінансова система України — сукупність грошових відносин щодо утворення та використання грошових фондів. Складається з державного бюджету, місцевих бюджетів, фінансів підприємств, централізованих державних та інших фондів, фондового ринку.

Фінансовий моніторинг — дії, спрямовані на запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. Система фінансового моніторингу складається з двох рівнів – первинного та державного.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості — гарантований державою у межах наявних бюджетних ресурсів рівень фінансового забезпечення місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування, що використовуються для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Цінні папери — грошові документи, що засвідчують право володіння або відносини позики, визначають взаємовідносини між особою, яка їх випустила, та їх власником і передбачають, як правило, виплату доходу у вигляді дивідендів, а також можливість передачі грошових та інших прав, що впливають з цих документів.

Тема 4. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Сутність та нормативно-правова база державного регулювання інвестиційної діяльності. Інвестиції як фактор структурних зрушень в економіці. Види інвестицій. Сутність понять: «інвестиції» та «інвестиційна діяльність». Суб'єкти інвестиційної діяльності.

2. Об'єкти інвестиційної діяльності. Майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях та сферах національного господарства; цінні папери; цільові грошові вклади; науково-технічна продукція; інтелектуальні цінності; інші об'єкти власності; майнові права як об'єкти інвестиційної діяльності.

3. Джерела інвестицій. Класифікація джерел інвестицій: власні фінансові ресурси інвестора; позичкові фінансові кошти інвестора; залучені фінансові кошти; бюджетні інвестиційні асигнування; безоплатні та благодійні внески, пожертвувань організацій, підприємств і громадян.

4. Державні інвестиції, їх обґрунтування. Державні капітальні вкладення. Амортизаційні відрахування як джерело інвестицій. Об'єкти державних капітальних вкладень. Структура державних капітальних вкладень. Методика визначення потреб у державних капітальних вкладеннях. Методика

визначення ефективності державних інвестицій. Державне замовлення в капітальному будівництві.

5. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Активна і пасивна інвестиційна політика. Визначення пріоритетних сфер і державних інвестиційних проектів. Методи аналізу інвестиційної привабливості сегментів ринку. Фактор часу в оцінці витрат і результатів інвестиційної діяльності. Оцінка інфляції та ризиків при прийнятті інвестиційних рішень. Пряме управління державними інвестиціями. Податкове регулювання інвестиційної діяльності. Фінансово-кредитне регулювання інвестиційної діяльності. Амортизаційна політика. Регулювання участі інвесторів у приватизації. Державне регулювання ринку цінних паперів. Експертиза інвестиційних проектів. Захист інвестицій. Завдання інвестиційної стратегії в Україні.

Основні поняття та їх визначення

Активна інвестиційна політика — тип інвестиційної політики, коли держава широко застосовує державні важелі для прискорення прогресивних структурних зрушень.

Інвестиції — 1. Вкладання капіталу з метою його збільшення. 2. Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Інвестиційна діяльність — сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави з реалізації інвестицій.

Інвестиційна політика держави — комплекс правових, адміністративних та економічних заходів держави, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів.

Інвестор — особа, яка приймає рішення про вкладення власних, позичених і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти інвестування.

Індексація основних фондів — переоцінка основних фондів, викликана інфляцією.

Капітальні вкладення – витрати на створення основного капіталу.

Механізм прискореної амортизації — напрям амортизаційної політики, який забезпечує підприємствам прогресивних галузей економіки в короткий термін експлуатації основних фондів накопичення в амортизаційному фонді достатньої кількості коштів для інвестування.

Пасивна інвестиційна політика — політика держави, спрямована на створення правової бази для вільного перетікання капіталу і праці в найбільш рентабельні галузі економіки.

Продаж об'єкта приватизації за інвестиційним конкурсом — спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, котрий запропонував кращу інвестиційну програму розвитку об'єкта приватизації.

Продаж об'єкта приватизації за комерційним конкурсом — спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, котрий за фіксованих початкових умов запропонував найвищу ціну.

Продаж об'єкта приватизації за некомерційним конкурсом — спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, котрий запропонував найкращі умови подальшої експлуатації об'єкта приватизації.

Продаж об'єкта приватизації на аукціоні — спосіб приватизації, за яким власником об'єкта стає покупець, котрий запропонував у ході аукціону найвищу ціну.

Тема 5. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Науково-технічний прогрес та економічне зростання. Сутність НТП. Вплив НТП на економічний і соціальний розвиток, криву виробничих можливостей, рівноважне економічне зростання. Концепція науково-технічного прогресу.

2. Необхідність і сутність науково-технічної політики. Розвиток науки як складова економічної політики. Цілі, принципи, завдання та напрями науково-технічної політики. Організаційні засади науково-технічної політики в Україні. Форми та методи реалізації науково-технічної політики.

3. Форми та методи реалізації науково-технічної політики. Прямі та опосередковані методи регулювання НТП. Державні науково-технічні програми. Державне замовлення в науково-технічній сфері. Державна науково-технічна експертиза. Бюджетне фінансування науково-технічних програм. Підготовка науково-технічних кадрів.

4. Концепція державної інноваційної політики. Інновації як специфічна форма НТП. Сутність понять “інновація”, “Інноваційний процес”. Мета та функції інновацій. Етапи інноваційного процесу. Форми інновацій. Фази поширення інновацій. Класифікація інновацій. Суб'єкти та об'єкти інноваційної діяльності. Інноваційна продукція. Вимоги до атестації інноваційного продукту. Ефективність державної підтримки інноваційної діяльності. Витрати на виробництво інноваційного продукту. Ефект інноваційної діяльності.

5. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інноваційної діяльності. Інноваційна політика. Принципи державної інноваційної політики. Складові організаційно-економічного механізму інноваційної політики: визначення державних пріоритетів; розробка ДЦП; податкове, бюджетне, кредитне регулювання; розвиток конкуренції; експертиза інноваційних проектів; захист інтелектуальної власності; міжнародна наукова кооперація. Універсальні та специфічні методи реалізації державної інноваційної політики. Фінансово-кредитний механізм державного інвестування інноваційної діяльності.

Основні поняття та їх визначення

Дифузія інновацій — процес передачі інновацій комунікаційними каналами, внаслідок чого нововведення проникають в інші галузі виробництва та знаходять усе більше споживачів.

Інноваційна діяльність — діяльність, спрямована на використання та конкретизацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення та оновлення номенклатури і підвищення якості продукції з наступною ефективною реалізацією її на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Інновація — кінцевий результат упровадження досягнень НТП з метою отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого ефекту.

Наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань. Головними її формами є фундаментальні та прикладні наукові дослідження.

Науковий результат — нове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень і зафіксоване на носіях наукової інформації у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття тощо.

Науково-технічна діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій. Головними її формами (видами) є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання їх.

Науково-технічна політика держави — складова соціально-економічної політики, яка визначає основні цілі, напрями, принципи, форми і методи діяльності держави в науково-технічній сфері.

Науково-технічний прогрес — історично обумовлений процес удосконалення засобів, предметів, технічних методів і форм організації праці й виробництва на основі широкого використання досягнень науки; процес накопичення знань, кількісного та якісного розвитку продуктивних сил.

Прикладні наукові дослідження — наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на одержання і використання знань для практичних цілей.

Простий внутрішньоорганізаційний інноваційний процес — форма інноваційного процесу, яка передбачає створення та використання нововведення у рамках однієї організації. Нововведення при цьому не набирає товарної форми.

Простий міжорганізаційний інноваційний процес — форма інноваційного процесу, яка передбачає створення та використання нововведення як товару, який стає предметом купівлі-продажу.

Розширений інноваційний процес — форма інноваційного процесу, яка виявляється в удосконаленні нововведень, розширенні ринків його збуту.

Франчайзинг — угода великих корпорацій з окремими підприємствами, за якою фірма-франчайзер передає своєму партнерові (франчайзі) право здійснення окремого виду діяльності з використанням своєї технології, ліцензій, «ноу-хау», торговельної марки.

Фундаментальні наукові дослідження — наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на одержання нових знань про закономірності розвитку природи, суспільства, людини, їхнього взаємозв'язку.

ТЕМА 6. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА

1. Підприємництво як об'єкт державного регулювання. Підприємництво: економічний зміст і роль в економіці України. Види підприємницької діяльності, їх характеристика. Класифікація форм підприємництва. Інноваційне підприємство. Організаційно-правові форми підприємництва.

2. Роль держави у становленні підприємницького середовища в Україні. Проблеми розвитку підприємництва. Сутність державної політики сприяння підприємництва. Державне регулювання приватизації. Антимонопольна політика держави. Інститут банкрутства та санації підприємств. Проблеми легалізації тіньової економіки в Україні.

3. Механізм державного регулювання підприємництва. Особливості та перспективи реформування оподаткування, обліку та звітності підприємницьких структур. Реєстрація та ліквідація підприємств. Ліцензування підприємницької діяльності. Інспекція та контроль за діяльністю підприємств. Система державної підтримки підприємництва. Правове, матеріально-технічне, організаційне, інформаційне забезпечення підприємницької діяльності. Державні програми підтримки підприємництва.

4. Фінансові важелі державної підприємницької політики. Податкове регулювання. Фінансово-інвестиційні важелі. Дотації, субсидії, субвенції. Державне кредитування. Сприяння розвитку фінансово-промислових груп. Роль державних органів підтримки підприємництва.

5. Сутність монополізації економіки. Необхідність конкурентної політики. Сутність монополізації економіки. Види монополій. Технологічна нефективність. Втрата чистих вигод для суспільства. Політична небезпека монополістичної діяльності для суспільства. Недоліки і переваги монополістичної діяльності. Монополістичне становище на ринку. Монопольна влада. Антимонопольна політика: сутність, риси і напрями. Антимонопольне законодавство. Функції Антимонопольного комітету України.

6. Захист економічної конкуренції. Види порушень антимонопольного законодавства. Антиконтурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання. Узгоджені дії, що можуть бути дозволені. Зловживання монополієм (домінуючим) становищем на ринку. Антиконтурентні дії органів влади.

Неправомірне використання суб'єктом господарювання ринкового становища. Контроль за концентрацією. Недобросовісна конкуренція. Відповідальність за порушення антимонопольного законодавства.

7. Державне регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Природна монополія. Суміжний ринок. Законодавство про природні монополії. Сфера діяльності суб'єктів природних монополій. Принципи регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Функції й повноваження Національних комісій регулювання природних монополій. Ліцензування діяльності у сферах природних монополій та на суміжних ринках. Відповідальність суб'єктів природних монополій за порушення норм законодавства.

Основні поняття та їх визначення

Антиконкурентні узгоджені дії – узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції.

Антимонопольна (конкурентна) політика держави — комплекс заходів, спрямованих на запобігання монопольній діяльності, обмеження та припинення її, а також на розвиток конкуренції.

Антимонопольний комітет України – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності.

Банкрутство — визнаний (за заявою кредиторів, самого боржника, податкової служби і т. п.) арбітражним судом факт неспроможності задовольнити вимоги кредиторів, включаючи нездатність забезпечити платежі в бюджет і позабюджетні фонди.

Демоніполізація — комплекс заходів держави, спрямованих на посилення конкуренції, зниження рівня монополізації ринків.

Дерегулювання підприємництва — сукупність заходів, спрямованих на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод для її розвитку.

Державна регуляторна політика — постійний та послідовний курс державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямований на впровадження оптимального державного управління в економічній та соціальній сферах, на зменшення їх прямого впливу на діяльність суб'єктів підприємництва, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод у розвитку господарської діяльності.

Зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку – це дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Комерціалізація — процес перетворення структурних підрозділів державних підприємств (об'єднань) у самостійні підприємства.

Корпоратизація — процес перетворення державних підприємств, закритих акціонерних товариств, виробничих і науково-виробничих об'єднань у відкриті акціонерні товариства.

Ліцензія — спеціальні дозволи, які видаються суб'єктам підприємницької діяльності на здійснення окремих її видів.

Недобросовісна конкуренція – нечесні дії підприємця, що спрямовані на усунення чи обмеження конкуренції на ринку через використання чужої ділової репутації, створення перешкод конкуренту та досягнення на ринку неправомірних переваг.

Підприємництво — самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, а також торгова діяльність з метою одержання прибутку.

Підприємство — самостійний господарюючий статутний суб'єкт, який має право юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання прибутку (доходу).

Приватизація — 1. Процес перетворення державної власності у недержавну. 2. Відчуження майна, що перебуває у державній власності, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями, з метою підвищення соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки.

Природна монополія – стан товарного ринку, при якому задоволення попиту на цьому ринку є більш ефективним за умови відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва (у зв'язку з істотним зменшенням витрат виробництва на одиницю товару в міру збільшення обсягів виробництва), а товари (послуги), що виробляються суб'єктами природних монополій, не можуть бути замінені у споживанні іншими товарами (послугами), у зв'язку з чим попит на цьому товарному ринку менше залежить від зміни цін на ці товари (послуги), ніж попит на інші товари (послуги).

Регуляторний акт — офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженим на це органом у визначеній формі та за встановленою процедурою, який регулює суспільно-економічні відносини шляхом встановлення правил поведінки суб'єктів цих відносин.

Роздержавлення — процес зміни місця й призначення підприємництва в економіці в напрямку посилення економічної самостійності суб'єктів господарювання. Процес, пов'язаний з демонополізацією, приватизацією, денационалізацією економіки.

Санація — система заходів, спрямованих на запобігання банкрутству підприємств.

Свобода підприємницької діяльності — один з принципів підприємницької діяльності, за яким підприємці мають право без обмежень приймати рішення та здійснювати самостійно будь-яку діяльність, що не суперечить чинному законодавству.

Суміжний ринок – товарний ринок, що не перебуває у стані природної монополії, для суб'єктів якого реалізація вироблених товарів або використання товарів інших суб'єктів господарювання неможливе без безпосереднього використання товарів, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій.

Узгоджені дії – це укладення суб'єктами господарювання угод у будь-якій формі, прийняття об'єднаннями рішень у будь-якій формі, а також будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка (діяльність, бездіяльність) суб'єктів господарювання.

ТЕМА 7. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Засади зовнішньоекономічної політики. Сутність поняття «зовнішньоекономічна політика». Завдання та принципи зовнішньоекономічної політики. Правова база регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Правові режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України. Види зовнішньоекономічної діяльності. Система органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Стратегія і тактика зовнішньоекономічної політики України.

2. Регулювання торговельної діяльності. Протекціонізм і вільна торгівля. Адміністративні інструменти державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності: ліцензування, квотування, державна монополія на зовнішню торгівлю окремими товарами. Економічні методи регулювання зовнішньої торгівлі. Митні інструменти: ввізне та вивізне мито, мінімальна митна вартість, антидемпінгове мито. Немитні інструменти: субсидії виробникам експортних товарів, пільгове державне кредитування експортерів.

3. Регулювання іноземного інвестування. Іноземні інвестиції. Рейтинг інвестиційної привабливості країни. Стимулювання іноземних інвестицій: податкові пільги, валютні гарантії, фінансове сприяння, захист від конкуренції. Державні гарантії захисту іноземних інвестицій. Форми підприємств з іноземними інвестиціями. Вільні економічні зони. Регулювання умов інвестування за межі держави. Стратегія і тактика політики іноземного інвестування в Україні.

4. Роль держави в залученні іноземних кредитів. Іноземні кредити. Необхідність залучення іноземних кредитів у національну економіку. Джерела іноземних кредитів в економіку України. Порядок залучення іноземних кредитів. Порядок погашення іноземних кредитів. Стратегія і тактика політики іноземного кредитування в Україні.

Основні поняття та їх визначення

Адвалерна митна ставка — митна ставка, яка встановлюється у процентах до ціни товару.

Антидемпінгове мито — мито, яке вводитьься з метою захисту від демпінгу. Ставка антидемпінгового мита не повинна перевищувати різниці між демпінговою ціною конкурентного товару та середньою ціною товару, що експортується або імпортується в країну.

Демпінг — продаж товарів на міжнародних ринках за ціною, що менша за витрати на виробництво їх.

Зовнішньоекономічна діяльність — заснована на взаємовигідних економічних відносинах і здійснювана як на території України, так і за її межами діяльність у галузі міжнародної торгівлі, руху капіталів, міграції робочої сили, передачі технологій тощо.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) — нотаріально оформлена угода двох або більше іноземних контрагентів, яка спрямована на встановлення, зміну або припинення їх взаємних прав та обов'язків у ЗЕД.

Іноземні інвестиції — цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Квотування — інструмент державного регулювання експортно-імпортних операцій суб'єктів ЗЕД через встановлення на певний період кількісних обмежень щодо ввезення в країну та вивезення за її межі певної категорії товарів. Застосовуються глобальні, групові, індивідуальні квоти.

Ліцензування — нормативно встановлені умови, порядок і процедура надання спеціально уповноваженими державними органами дозволу на експорт та імпорт певних товарів, робіт, послуг, прав інтелектуальної власності у відповідних обсягах і суворо визначені строки. Застосовуються генеральні, разові, відкриті ліцензії.

Митний тариф — систематизований перелік товарів із зазначенням мита, яким вони обкладаються під час перетину митного кордону країни.

Мито — податок, який стягується митними органами з експортних або імпортних товарів.

Міжнародна торгівля — система економічних відносин країн, метою яких є ввезення або вивезення товарів і послуг.

Міжнародний кредит — економічні відносини, що виникають між державами, іноземними комерційними банками та фірмами з метою позичання валютних або товарних ресурсів на умовах повернення їх у визначені строки та сплати процентів за користування.

Національний режим для іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України — режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж українські підприємці.

Підприємства з іноземними інвестиціями — підприємства (організації) будь-якої організаційно-правової форми, створені відповідно до

законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді яких становить не менше 10 %.

Політика вільної торгівлі — державна політика, спрямована на скасування штучних бар'єрів у зовнішній торгівлі. Експортно-імпортні відносини регулює не держава, а ринок на підставі співвідношення попиту та пропозиції.

Протекціонізм — державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції через систему певних обмежень.

Режим найбільшого сприяння для іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України — режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають такі самі права, преференції та пільги відносно мита, податків і зборів, якими користуються підприємці будь-якої іншої країни, котрій надано такий режим.

Специфічна митна ставка — митна ставка, яка встановлюється у грошовій формі на одиницю маси, об'єму або кількості товару.

Спеціальний режим для іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України — режим, який застосовується на території спеціальних економічних зон і митних союзів, що в них входить Україна, або встановлений відповідно до міжнародних угод.

Тарифне регулювання зовнішньої торгівлі — регулювання, що ґрунтується на використанні митних тарифів.

Тема 8. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІН

1. Основні види цін, їх склад та структура. Види цін та їх характеристика. Класифікація цін за рівнем свободи, за галузевою ознакою, за видами «франко», за територіальним поширенням та іншими ознаками. Оптова ціна підприємства та ціна реалізації. Відпускна ціна підприємства. Роздрібна ціна. Структура ціни.

2. Формування елементів ціни. Собівартість як елемент ціни. Визначення в ціні прибутку. Товарні податки в ціні (акцизний збір і податок на додану вартість). Посередницько-збутові та торговельні надбавки (знижки) в ціні.

3. Необхідність державного регулювання цін. Основні регулювальні функції ціни. Недоліки ціни як універсального засобу ринкового саморегулювання: нездатність урахувати колективні соціальні та економічні інтереси; породження інфляції; безробіття. Ступінь державного «втручання» у ціноутворення. Цілі державного регулювання цін. Відвернення руйнівного впливу цін на економіку. Стримання інфляції за допомогою політики доходів. Захист внутрішнього ринку від негативного впливу зовнішньої конкуренції. Стримання монополізму та забезпечення конкурентного середовища.

4. Методи державного регулювання цін. Цінове законодавство. Система органів ціноутворення, їх завдання та функції. Контроль за додержанням дисципліни цін. Система органів контролю за цінами. Прямі та опосередковані методи державного регулювання цін. Декларування цін.

Основні поняття та їх визначення

Антиінфляційна політика – комплекс заходів держави, спрямованих на боротьбу з інфляцією.

Відпускна ціна – ціна, за якою продукція реалізується виробничому споживачу (крім населення).

Граничний рівень рентабельності – інструмент державного регулювання цін, що передбачає встановлення нормативу рентабельності в процентах до витрат виробництва.

Граничний рівень цін – встановлений державою діапазон рівня цін (мінімальна ціна – максимальна ціна) на певні товари (послуги).

Декларування зміни ціни – метод державного регулювання цін, який передбачає, що підприємство для підвищення ціни, яку регулює держава, повинно звернутися в органи ціноутворення для отримання на це дозволу.

Державне регулювання цін – політика впливу держави за допомогою законодавчих, адміністративних, кредитно-фінансових та інших заходів на ціни з метою сприяння стабільному розвитку економіки.

Дисципліна цін – дотримання визначених нормативними актами вимог щодо формування, встановлення та використання цін.

“Заморожування” (блокування) цін – метод державного регулювання цін, який передбачає заборону державою змінювати рівень цін на певні товари (послуги).

Інфляція – зростання загального (середнього) рівня цін в економіці.

Фіксовані ціни – ціни, рівень яких встановлюється державою.

Ціна – кількість грошей (інших товарів і послуг), яку сплачують або отримують за товар (послугу).

Тема 9. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

1. Регіональна економічна політика, її сутність і завдання. Сутність понять: «регіон», «регіональна економічна політика», «регіональна структура економіки». Регіон як соціально-економічна система. Об'єкти і суб'єкти регіональної політики. Принципи та пріоритети державної регіональної

політики. Стратегія регіонального розвитку. Складові регіональної економічної політики. Стратегія і тактика регіональної політики України.

2. Механізм реалізації державної регіональної економічної політики. Законодавча база механізму регіональної політики. Складові елементи механізму регіональної політики. Функції центральних державних органів і місцевих державних адміністрацій щодо регіональної економічної політики. Механізм взаємовідносин місцевих представницьких і виконавчих органів із загальнодержавними органами, підприємствами (установами, організаціями) та населенням. Фінансово-економічна база місцевого самоврядування. Об'єкти комунальної власності.

3. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів. Адміністративні, правові та економічні методи державного регулювання розвитку регіонів. Державні централізовані капітальні вкладення. Державні регіональні та галузеві програми. Передача об'єктів загальнодержавної власності до сфери управління місцевих державних адміністрацій. Регіональні замовлення на поставки продукції для задоволення державних потреб. Завдання та зміст програм економічного і соціального розвитку регіонів. Методика і порядок розроблення програм економічного і соціального розвитку регіону.

4. Місцеві бюджети як фінансова основа економічного розвитку регіонів. Принципи формування місцевих бюджетів. Доходи місцевих бюджетів. Нормативи відрахувань загальнодержавних податків і зборів до місцевих бюджетів. Місцеві податки та збори. Бюджетні субсидії, субвенції, дотації. Видатки місцевих бюджетів.

Основні поняття та їх визначення

Вільна економічна зона — форма організації господарської діяльності на певній території, у межах якої встановлюється особливий режим економічної діяльності (податкові, кредитні, митні та ін. пільги). Типи вільних економічних зон: зовнішньоторговельні, технологічні, спеціалізовані, економічного розвитку.

Державна регіональна економічна політика — сукупність організаційно-правових та економічних заходів, здійснюваних державою у сфері регіонального розвитку країни відповідно до її стратегічних і тактичних цілей.

Державна регіональна фінансова політика — сукупність заходів держави у галузі фінансів, спрямованих на вдосконалення регіональної структури економіки та розв'язання фінансових проблем регіонів.

Дотація вирівнювання — міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету, який його отримує.

Коефіцієнт вирівнювання — коефіцієнт, що застосовується при розрахунку обсягу дотації вирівнювання та коштів, які передаються до

державного бюджету з місцевих бюджетів, з метою зміцнення дохідної бази бюджетів місцевого самоврядування.

Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування — рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові та інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад.

Міжбюджетні відносини — відносини між державою, і місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених законодавством.

Міжбюджетні трансферти — кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Місцеві бюджети — бюджети, до яких в Україні належать обласні, міські, районні, районні в містах, селищні та сільські бюджети.

Місцеві податки і збори — одне з джерел власних доходів місцевих бюджетів. Запроваджуються відповідними радами.

Муниципальні фінанси — фінанси, що складаються з місцевих бюджетів адміністративно-територіальних одиниць і фінансів суб'єктів господарювання, що використовуються для задоволення державних потреб.

Нормативи відрахувань до місцевих бюджетів загальнодержавних податків — процент, що визначає частку загальнодержавних податків, яка зараховується до міських бюджетів. Затверджуються Верховною Радою України.

Принцип субсидіарності — розподіл видів видатків між державним і місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами на основі максимально можливого наближення надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача.

Рада — орган місцевого самоврядування, що представляє спільні інтереси територіальної громади.

Регіон — частка території країни, територіальний елемент соціально-економічної системи країни.

Територіальна громада — жителі, об'єднані постійним проживанням у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Тема 10. СУСПІЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ ЯК ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1. Регулювання суспільного сектору економіки. Поняття державного і суспільного секторів економіки. Сектор загального державного управління (СЗДУ). Ефективність суспільного сектору економіки. Регулювання діяльності установ СЗДУ. Джерела фінансування діяльності установ СЗДУ. Порядок фінансування установ СЗДУ.

2. Кошториси бюджетних установ. Сутність кошторису бюджетної установи. Бюджетні призначення. Зміст етапів по складанню, розгляду,

затвердженню та виконанню кошторисів. Бюджетний запит. Лімітна довідка. Одержувач бюджетних коштів.

3. Державні закупівлі як засіб задоволення державних потреб. Сутність державних закупівель. Державні потреби в продукції (роботах, послугах). Однопродуктові матеріальні баланси попиту і пропозиції найважливіших видів продукції. Державні замовники. Учасники процедури закупівлі.

4. Механізм державних закупівель. Тендер. Етапи конкурентного відбору учасників процедури закупівель. Процедури конкурентного відбору. Відкриті торги. Торги з обмеженою участю. Двоступеневі торги. Запит цінних пропозицій. Закупівлі у одного постачальника. Тендерна документація. Тендерна пропозиція. Тендерне забезпечення. Акцепт тендерної пропозиції. Договір про закупівлю.

Основні поняття та їх визначення

Бюджетна установа — орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа, створена в установленому порядку органами державної влади, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевих бюджетів.

Бюджетні призначення — повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Вартість пропозиції — розрахована претендентом сума коштів, за яку він згоден виконати умови замовлення конкурсу (тендеру).

Виконавці державного замовлення — суб'єкти господарської діяльності, які виготовляють і поставляють продукцію для задоволення державних потреб відповідно до умов укладеного державного контракту.

Державне замовлення — засіб ДРЕ шляхом формування на контрактній (договірній) основі складу та обсягів продукції, необхідної для державних потреб, розміщення державних контрактів на поставку (закупівлю) її серед підприємств.

Державні замовники — органи виконавчої влади та установи, уповноважені Кабінетом Міністрів України укладати державні контракти з виконавцями державного замовлення.

Державні потреби — потреби держави в продукції, необхідній для розв'язання соціально-економічних проблем, підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення та підтримання на належному рівні державних матеріальних резервів, реалізації державних і міждержавних ЦКП, забезпечення функціонування органів державної влади.

Договір про закупівлю — письмова угода між державним замовником та учасником-переможцем процедури закупівлі, яка передбачає надання послуг, виконання робіт або набуття права власності на товар за відповідну плату.

Кошторис бюджетної установи — основний плановий документ, який надає повноваження бюджетній установі щодо отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень.

Лімітна довідка — документ, який містить затверджені бюджетні призначення та їх помісячний розподіл, а також інші показники, необхідні для уточнення проектів кошторисів, і складання проектів планів асигнувань.

Одержувачі бюджетних коштів — підприємства і організації, громадські та інші організації, що не мають статусу бюджетної установи, які одержують кошти з бюджету як фінансову підтримку, або уповноважені органами державної влади на виконання державних програм, надання послуг безпосередньо через розпорядників.

Розпорядники бюджетних коштів — бюджетні установи в особі їхніх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань і здійснення видатків з бюджету.

Сектор загального державного управління — один із секторів економіки, до якого відносять державні установи, головною функцією яких є перерозподіл доходів і багатства, а також надання неринкових (суспільних) послуг як суспільству в цілому, так і окремим його членам (або групам осіб).

Тендер — здійснення конкурентного відбору учасників процедури державних закупівель з метою визначення переможця.

Тендерна документація — комплект документів, який містить інформацію про предмет замовлення, умови та вимоги до складання тендерної пропозиції. Готується замовником та передається виконавцям для підготовки ними тендерних пропозицій.

Тендерна пропозиція — пропозиція щодо певного об'єкта закупівлі, яка готується і надається на конкурс претендентом відповідно до вимог тендерної документації.

Тендерне забезпечення — надання виконавцем замовнику гарантій щодо забезпечення виконання ним зобов'язань, які виникають у зв'язку з поданням тендерних пропозицій, включаючи такі способи забезпечення, як банківські гарантії, резервні акредитиви, чеки.

Тема 11. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

1. Сутність і мета соціальної політики. Сутність поняття «соціальна політика». Мета соціальної політики. Соціальний захист населення. Соціальні гарантії. Соціальний і ринковий підходи до соціальної політики. Концепція соціальної політики в Україні. Складові соціальної політики. Адресна підтримка соціально незахищених верств населення. Пенсійна реформа. Політика у сфері заробітної плати та зайнятості населення. Розвиток соціальної сфери. Демографічна політика. Політика щодо формування середнього класу.

2. Основні завдання та показники соціальної політики. Сутність поняття «рівень життя населення». Система показників рівня та якості життя населення: соціально-демографічні показники; узагальнюючі показники; показники оплати праці та доходів населення; показники рівня споживання населенням товарів і послуг; показники споживчих настроїв домогосподарств.

3. Реальні доходи населення та їх регулювання. Реальні доходи населення як синтетичний показник добробуту людей. Баланс грошових доходів і витрат населення, схема та методика розроблення. Методика розрахунку реальних доходів населення. Державне регулювання доходів населення.

4. Регулювання обсягу споживання матеріальних благ і послуг. Показники обсягів споживання населенням матеріальних благ і послуг та методика обчислення їх. Прожитковий мінімум. Мінімальний споживчий бюджет. Мінімальний нормативний споживчий кошик. Норми споживання населенням продуктів харчування, товарів і послуг. Межа малозабезпеченості.

5. Державне регулювання оплати праці. Сутність поняття «оплата праці». Основна та додаткова оплата праці. Договірне регулювання оплати праці. Соціальне партнерство. Методика розрахунку мінімальної заробітної плати, пенсії, стипендії, допомоги.

6. Регулювання ринку праці та зайнятості населення. Необхідність державного регулювання ринку праці. Система трудових балансів. Зведений баланс трудових ресурсів. Баланс ринку праці. Система органів державного регулювання зайнятості населення. Методи державного регулювання зайнятості населення. Державний фонд сприяння зайнятості населення.

Основні поняття та їх визначення

Баланс грошових доходів і видатків населення — баланс, що відображає обсяг і джерела грошових надходжень, обсяг і структуру грошових витрат населення.

Баланс ринку праці — баланс, що відображає пропозицію робочої сили і попит на робочу силу.

Безробітні — 1. Люди, що не мають роботи. 2. Працездатні громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку (трудового доходу) через відсутність підходящої роботи та зареєстровані в державній службі зайнятості як особи, що шукають роботу.

Зайнятість населення — 1. Діяльність працездатного населення зі створення ВВП. 2. Діяльність громадян, яка пов'язана із задоволенням особистих і суспільних потреб і, як правило, дає їм дохід у грошовій або іншій формі.

Зведений баланс трудових ресурсів — баланс, що відображає склад і розподіл трудових ресурсів.

Індекс споживчих цін — темп приросту середньої ціни фіксованого набору матеріальних благ і послуг, включених до мінімального нормативного споживчого кошика.

Мінімальна заробітна плата — визначений державою розмір заробітної плати, нижче якого не можна оплачувати виконану найманим працівником повну місячну (денну, годинну) норму праці.

Мінімальний нормативний споживчий кошик — збалансований набір товарів і послуг за основними статтями витрат людини (сім'ї) на рік (місяць): продукти харчування, непродовольчі товари, послуги.

Мінімальний споживчий бюджет — обсяг доходів, який уможливорює придбання набору споживчих товарів і послуг для задоволення основних фізіологічних і соціально-культурних потреб людини на рік (місяць).

Оплата праці — заробіток, обчислений, як правило, у грошовій формі, який за трудовою угодою роботодавець виплачує працівникові за виконану роботу або надані послуги.

Працездатний вік — період активної трудової діяльності людини. В Україні: для жінок — 16—54 роки, для чоловіків — 16—59 років.

Реальний дохід — кількість товарів (послуг), які окрема особа або група осіб можуть купити за свій номінальний дохід протягом певного проміжку часу; номінальний дохід, скоригований на рівень цін.

Рівень життя населення — міра задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людини, яку забезпечує сукупність матеріальних і соціальних умов життя.

Соціальна інфраструктура — комплекс об'єктів соціальної сфери, які забезпечують надання населенню соціальних, комунальних, культурних, побутових і т. п. послуг.

Соціальна політика — система управлінських, організаційних, регулятивних, саморегулятивних заходів, дій, принципів і засад, спрямованих на забезпечення оптимального рівня та якості життя населення, соціального захисту їх і соціальної безпеки в суспільстві.

Соціальний захист — сукупність державних заходів щодо забезпечення достойного матеріального і соціального становища членів суспільства.

Соціальні гарантії — система обов'язків держави перед своїми громадянами стосовно задоволення їхніх соціальних потреб.

Тарифна система — сукупність тарифних сіток, тарифних ставок, схем посадових окладів і тарифно-кваліфікаційних довідників, що є підставою для формування й регулювання заробітної плати.

Трудові ресурси — 1. Населення, яке володіє фізичною та інтелектуальною здатністю до праці відповідно до встановлених державою умов відтворення індивідуальної робочої сили. 2. Чисельність населення, зайнятого в суспільному виробництві, а також працездатного населення працездатного віку, незайнятого в ньому.

Тема 12. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. *Необхідність охорони навколишнього природного середовища.* Сутність поняття «екологія». Класифікація природних ресурсів. Стійкість природного середовища до техногенного навантаження. Сутність природно-антропогенних процесів. Техногенний і сталий типи економічного розвитку. Пасивна та активна екологічна політика.

2. *Принципи та об'єкти охорони навколишнього природного середовища.* Принципи та об'єкти охорони навколишнього природного середовища. Сутність екологічної політики в Україні.

3. *Державне екологічне регулювання.* Сутність екологічного регулювання. Екологічне законодавство. Управління в сфері охорони навколишнього природного середовища. Інструменти екологічного регулювання: екологічна експертиза, моніторинг стану довкілля, екологічні стандарти і нормативи, екологічні програми, кадастри природних ресурсів, зонування територій, санкції за порушення норм екологічного законодавства.

4. *Державне управління в галузі охорони навколишнього природного середовища.* Система державних органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища. Функції Верховної Ради, Кабінету Міністрів, Міністерства екології та природних ресурсів України, місцевих державних адміністрацій і т. п. в екологічній сфері. Роль громадських організацій в екологічній сфері.

5. *Економічний механізм забезпечення природоохоронної діяльності.* Джерела фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища. Порядок оплати використання природних ресурсів. Платежі за забруднення довкілля. Ліміти викидів і скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище. Фонди охорони навколишнього природного середовища.

Основні поняття та їх визначення

Екологічна експертиза — оцінка наслідків майбутньої діяльності підприємств, яка може загрожувати стану навколишнього природного середовища. Результатом є експертний висновок.

Екологічна політика — сукупність заходів держави, спрямованих на збереження безпечного для існування живої й неживої природи навколишнього середовища, на захист життя і здоров'я населення від негативного впливу забруднення навколишнього середовища, на досягнення гармонічної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання й відтворення природних ресурсів.

Екологічне регулювання — система правових, адміністративних та економічних методів і засобів впливу держави, спрямованих на примушування забруднювачів навколишнього середовища обмежити викиди шкідливих речовин у природні й техногенні середовища, а також на матеріальне стимулювання сумлінних природокористувачів.

Екологічний моніторинг — систематичне збирання, обробка та аналіз даних для контролю рівня забрудненості, прогнозування та формування політики щодо захисту навколишнього середовища.

Екологія — природнича наука про взаємозв'язки організмів та їх угруповань з довкіллям, з яким вони утворюють функціональну систему, в межах якої здійснюється процес обміну речовин та енергії.

Кадастр природних ресурсів — документ, призначений для забезпечення органів місцевої влади, підприємств (установ, організацій) відомостями про стан природних ресурсів з метою раціонального використання їх та охорони, регулювання правових та економічних відносин, обґрунтування плати за використання.

Стійкість природного середовища до техногенного навантаження — властивість природних систем зберігати свою структуру і характер функціонування за умов діяння зовнішніх факторів.

Техногенний тип розвитку — природомісткий тип розвитку, що базується на виробництві без урахування екологічних обмежень.

3. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

На денній формі навчання застосовуються семінарські та практичні заняття. Метою семінарських і практичних занять є поточна перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з окремих тем науки. Поряд з цим під час деяких семінарських і практичних занять передбачається проведення модульної контрольної роботи, презентація рефератів (все, виконання інших видів самостійної роботи).

На семінарські та практичні заняття виносяться лише найважливіші й найскладніші питання науки. Решту питань студенти опрацьовують самостійно.

Тема 1. Державне регулювання економіки як функція держави

План

1. Державне регулювання економіки: необхідність, сутність, функції, принципи, цілі та об'єкти.
2. Теорії державного регулювання.
3. Важелі державного регулювання економіки.
4. Особливості державного регулювання економіки.

Тема 2. Стратегія соціально-економічного розвитку країни

План

1. Місце, суть і призначення соціально-економічних прогнозів у системі державного регулювання економіки.
2. Функції, об'єкти, суб'єкти та принципи соціально-економічного прогнозування.
3. Сутність програмно-цільового методу планування та цільової комплексної програми.
4. Державний план (програма) економічного і соціального розвитку України як інструмент макроекономічного планування.

Тема 3. Фінансова політика

План

1. Державний бюджет як інструмент державного регулювання економіки.
2. Податки як інструмент державного регулювання економіки.
3. Грошово-кредитне регулювання економіки.

Національний банк як суб'єкт державного регулювання економіки, його завдання та функції.

Інструменти грошово-кредитного регулювання економіки.

Процентна й антиінфляційна політика та її вплив на національну економіку.

4. Фінансово-кредитне регулювання економіки.

5. Вплив держави на ціни і ціноутворення.

Тема 4. Структурна та інвестиційна політика.

План

1. Структура економіки: зміст, типи, якісні характеристики та пріоритети.
2. Структурні зрушення в економіці та методи їх регулювання.
3. Інвестиції та інвестиційна діяльність.
4. Державне регулювання інвестиційних процесів: функції, цілі та інструменти.
5. Державне регулювання ринку цінних паперів.

Тема 5. Науково-технічна та інноваційна політика

План

1. Сутність державної науково-технічної політики.
2. Методи державного регулювання розвитку науки і техніки.
3. Узагальнювальні показники економічної ефективності науково-технічної діяльності.

Тема 6. Державне регулювання підприємництва

План

1. Державне підприємництво й управління державною власністю.
2. Державне управління процесами приватизації.
3. Державна підтримка малого підприємництва.
4. Використання сучасних форм фінансування малого та середнього підприємництва.
5. Державна підтримка венчурних (ризикових) підприємств.
6. Прикладні аспекти програмного регулювання розвитку малого та середнього бізнесу у регіоні.

Тема 7. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності

План

1. Сутність та види зовнішньоекономічної діяльності.
2. Форми та методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Тема 8. Державне регулювання цін та інфляції

План

1. Державне регулювання цін на продукцію природних монополій.
2. Політика регулювання доходів.
3. Державне регулювання грошової маси: зміна облікової ставки, регулювання норми мінімальних резервів; операції на відкритому ринку.

Тема 9. Регіональна економічна політика

План

1. Мета та головні аспекти регіональної політики держави.
2. Об'єкти державної регіональної політики.
3. Механізм удосконалення регіональної структури економіки.
4. Соціально-економічний комплекс регіону як системи.
5. Форми державного регулювання економічного та соціального розвитку.
6. Використання фінансових ресурсів регіону. Бюджетні субсидії, дотації, субвенції.
7. Вільні економічні зони.
8. Соціальна й екологічна політика в регіоні.

Тема 10. Суспільний сектор економіки як об'єкт державного регулювання

План

1. Суспільний сектор в умовах змішаної економіки.
2. Політика асигнувань та оптимальне оподаткування.

Тема 11. Соціальна політика

План

1. Державне регулювання ринку праці.
2. Державне регулювання доходів та споживання.
3. Державне регулювання сфери обслуговування населення.

Тема 12. Державне регулювання природоохоронної діяльності

План

1. Сутність державного регулювання природоохоронної діяльності.
2. Державне екологічне регулювання.
3. Державне управління природоохоронною діяльністю.

4. ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Розкрийте основні причини, що зумовлюють необхідність державного регулювання сучасної економічної системи.

2. Як Ви вважаєте, чому питання о необхідності державного втручання в економіку з надзвичайною актуальністю постало саме у першій третині ХХ-го сторіччя?

3. Обґрунтуйте відповідь на питання: "Чи може теорія "недоліків ринку" повністю пояснити роль та місце держави в сучасній економіці"?

4. Де проходить межа між сферами впливу держави та ринково-конкурентного механізму? Відповідь обґрунтуйте та проілюструйте прикладами.

5. Розкрийте зміст основних сучасних концепцій державного регулювання економіки. Прихильником якої з них Ви є? Відповідь обґрунтуйте.

6. Визначити основні функції держави в економіці розвинутих країн та розкрити їх зміст.

7. Чим відрізняється функціональна роль держави в країнах перехідної економіки порівняно із розвинутими країнами?

8. Назвіть основні об'єкти державного регулювання. Проранжуйте їх за значущістю відповідно до поточної ситуації в економіці України.

9. Розкрийте зміст основних методів державного регулювання економіки. Визначте, які з них більш відповідають адміністративно-командній економіці, а які змішаній ринковій економіці. Чи можна провести чітке розмежування?

10. Наведіть і розкрийте фактори, під впливом яких відбувається становлення системи державного регулювання в перехідній економіці України.

11. В чому полягає специфіка функціонування системи державного регулювання в перехідній економіці України? Проілюструйте прикладами.

12. Обґрунтувати необхідність та доцільність прогнозування соціально-економічного розвитку національної економіки.

13. Визначити роль та місце прогнозування в системі державного регулювання економіки.

14. Розкрити роль та місце прогнозування в макроекономічній системі "прогнозування ↔ планування ↔ програмування".

15. Які макроекономічні моделі економічного зростання ви знаєте? Яка з них, на вашу думку, найбільш адекватно відображає економічні процеси в Україні?

16. Охарактеризуйте основні об'єкти прогнозування щодо їх ієрархічності.

17. Проаналізуйте основні принципи прогнозування. Чи потребує їх перелік доповнення?

18. Розкрийте структуру системи прогнозування та охарактеризуйте її основні елементи.

19. Які види прогнозів соціально-економічного розвитку країни ви знаєте? Чим пояснюється таке їх різноманіття?

20. Надати характеристику основних методів прогнозування. Наведіть передумови для використання кожного з них.

21. Ознайомтесь із Законом України "Про державне прогнозування та розробку програми соціально-економічного розвитку країни". Які б доповнення ви внесли до нього?

22. Проаналізуйте перспективи розвитку макроекономічного прогнозування в Україні

23. Розробіть ваш прогноз економічного розвитку України (довгостроковий, середньостроковий, короткостроковий). Обґрунтуйте його основні показники.

24. Як макроекономічне планування пов'язане із функціями держави – суб'єкта регулювання?

25. Проаналізуйте еволюцію (етапи розвитку) макроекономічного планування. Чому перші спроби планування здійснюються у другій половині ХХ-го сторіччя.

26. Розкрийте взаємозв'язок між макроекономічним плануванням, прогнозуванням і програмуванням.

27. Надайте характеристику форм макроекономічного планування.

28. Проаналізуйте основні переваги та недоліки директивного, індикативного та стратегічного планування. Якому з них держава повинна віддати перевагу в перехідній економіці України?

29. Поясніть, чому розвинуті країни віддають перевагу індикативній формі планування?

30. Прокоментуйте твердження: "Однією з головних причин падіння радянської економіки стало централізоване-директивне планування".

31. Проаналізуйте основні принципи макроекономічного планування. Чи потребує їх перелік доповнення?

32. Розкрийте структуру системи макроекономічного планування, охарактеризуйте її основні елементи та взаємозв'язки між ними.
33. Надати характеристику основних методів планування. Наведіть передумови для застосування кожного з них.
34. Охарактеризуйте етапи розробки Державної програми економічного і соціального розвитку України, проаналізуйте зміст її розділів, вкажіть основні взаємозв'язки між ними.
35. Розробіть проект середньострокового індикативного плану розвитку економіки України. Обґрунтуйте його основні показники.
36. Охарактеризуйте бюджет як основний фінансовий план держави. Який стан бюджету як фінансового плану в Україні?
37. Проаналізуйте основні види бюджетного дефіциту щодо їх довгострокових та короткострокових наслідків. Які форми бюджетного дефіциту характерні для України?
38. Наведіть причини виникнення бюджетного дефіциту в Україні та проранжуйте їх за значущістю.
39. Які, на Вашу думку, повинні бути межі бюджетної централізації ВВП в Україні?
40. Проаналізуйте механізми бюджетного регулювання. Який з них, на вашу думку, доцільно використовувати в Україні?
41. Чи потребує, на Вашу думку, вдосконалення бюджетний процес в Україні? Відповідь обґрунтуйте.
42. Назвіть чинники, які впливають на якісні характеристики державного бюджету в Україні. Проранжуйте їх за значущістю.
43. Наведіть і охарактеризуйте інструменти оподаткування експортно–імпоротної діяльності.
44. Охарактеризуйте принципи системи оподаткування. Спробуйте, на основі загальних принципів оподаткування, виділити ті, які б були найсприятливіші для української системи оподаткування.
45. Проаналізуйте склад і структуру Державного бюджету України за останні кілька років. Визначте основні тенденції.
46. Обґрунтуйте залежність між рівнем бюджетних видатків та бюджетних доходів.
47. Як ви вважаєте, в чому полягає сенс розмежування поточного бюджету та бюджетного розвитку?
48. Розробіть Вашу систему пріоритетів бюджетного фінансування.
49. Проаналізуйте шляхи виходу України з боргової кризи.
50. Надайте порівняльну характеристику прямих і непрямих інструментів грошово-кредитного (монетарного) регулювання.
51. Визначити механізми дії інструментів грошово-кредитного (монетарного) регулювання.
52. Проаналізуйте передумови ефективного використання механізмів грошово-кредитного регулювання.

53. Прокоментуйте твердження: "В перехідній економіці України найбільш ефективним (порівняно з бюджетно-податковим) є грошово-кредитне регулювання".

54. Надайте аргументовану відповідь на питання: "Бюджетно-податкове та грошово-кредитне регулювання є субститутними чи комплементарними формами регулювання?"

55. Надайте аргументовану відповідь на питання: "Чи можуть механізми грошово-кредитного регулювання протидіяти механізмам бюджетно-податкового регулювання?"

56. Обґрунтуйте перспективи і пріоритети антиінфляційної політики в Україні.

57. Обґрунтуйте доцільність та межі державного регулювання процесів ціноутворення.

58. Прокоментуйте твердження: "Державне регулювання процесів ціноутворення означає повернення до адміністративно-планової економіки".

59. Охарактеризуйте основні макроструктурні типи економіки України.

60. Поясніть роль інвестицій у структурній динаміці та економічному зростанні.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. *Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З.* Державне регулювання економіки. – Львів: Укр. технології, 1999.
2. *Панасюк Б. Я.* Прогнозування та регулювання розвитку економіки. – К.: Поліграфкнига, 1998.
3. *Стеченко Д.* Державне регулювання економіки. – К.: МАУП, 2000.
4. *Чистов С. М., Никифоров А. Є., Куценко Т. Ф. та ін.* Державне регулювання економіки. – К.: КНЕУ, 2004.
5. *Чистов С.М.* Державне регулювання економіки. Навч.-метод. пос. для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2002.
6. *Ушакова, Н. Г.* Державне регулювання економіки [Текст] : навч. метод. посібник. / Н. Г. Ушакова, Л. М. Зарецька – Х. : ХДУХТ, 2014. –225 с.

Додаткова література

1. *Бакаєв О.О., Грищенко В.І., Бажан Л.І. та ін.* Економіко-математичні моделі економічного зростання. – К.: Наукова думка, 2005.
2. *Бланк І. А.* Інвестиційний менеджмент. — К.: ІТЕМ, 1995.
3. *Бородюк В. М., Буцко М. Н.* Структурный фактор в развитии экономики Украины. — К.: Наук. думка, 1991.
4. *Власюк О.С., Жаліло Я.А., Семенченко А.І.* Стратегічне програмно-цільове планування процесів соціально-економічного розвитку України / За ред. В.П. Горбуліна. – М.: Євроатлантикінформ, 2006.

5. *Гесць В.М., Александрова В.П., Амоша О.І.* Державні цільові програми та упорядкування програмного процесу в бюджетній сфері. – К.: Наук. думка 2008.
6. *Гесць В.М., Клебанова Т.С., Черняк О.І., Іванов В.В., Дубровіна Н.А., Ставицький А.В.* Моделі і методи соціально-економічного прогнозування. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003.
7. *Гойко А. Ф.* Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації. — К.: ВІРА-Р, 1999.
8. *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. В.М. Гейця.* – К.: Ін-т екон. прогнозув.; Фенікс, 2003.
9. *Козик В. В., Панкова Л. А, Даниленко Н. Б.* Міжнародні економічні відносини: Навч. посіб. — К.: Знання-Прес, 2002.
10. *Матвієнко В.Я.* Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000.
11. *Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Расіна А.Ю.* Державне управління: підручник /за ред. А.Ф.Мельник. – К.: Знання, 2009.
12. *Мельник О.* Інфляція: теорія і практика регулювання. — К.: Знання, 1999.
13. *Поповкін В. А.* До концепції державної регіональної економічної політики. — К.: Нац. ін-т стратег. досліджень, 1995. — Вип. 37.
14. *Прогнозування і розробка програм: методичні рекомендації / За ред. В. Ф. Бесєдіна.* — К.: Наук. світ,
15. *Романюк С.* Політика регіонального розвитку в Україні. — К.: Наук. думка, 2001.
16. *Тормоса Ю. Г.* Ціни та цінова політика. — К.: КНЕУ, 2001.
17. *Управління зовнішньоекономічною діяльністю / За ред. А. І. Кредісова.* — К.: ВІРА-Р, 1998.
18. *Черваньов Д. М., Нейкова Л. І.* Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. — К.: Знання: КОО, 1999.
19. *Чугунов І. Я.* Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку. — К.: НІОС, 2003.
22. *Конспект лекцій з дисципліни «Державне регулювання економіки» (для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 6.050100 «Економіка підприємства»)* / Уклад.: М.В. Прокопенко – Харків, 2015 р.

ЗМІСТ

1. Вступ.....	3
2. Зміст дисципліни за темами	4
3. Плани семінарських(практичних) занять.....	29
4. Питання до підсумкового контролю	32
5. Рекомендована література.....	35
6. Зміст	37

